

Директор *Ботоева М.Н.*
Муниципальное казенное общеобразовательное учреждение
«Усемикентская СОШ» Каякентского района

Муниципальное казенное общеобразовательное учреждение
«Усемикентская СОШ» Каякентского района

Конспект урока
Родной литературы
в 8 классе
Тема: Магъаммат Атабаев
«Урлангъан ажжал»

Автор: учитель родного языка и литературы
Ботоева М.Н.

Дарсны мурады: 1. Яшланы шаирни яшаву ва яратывчулугъу

булан таныш этмек;

2. Поэманы аслу идея маънасын ачыкъ

этмек;

3. Тюз ва чебер охув мердешлерин беклешдирмек;

4. Яшланы патриот ругъда тарбияламакъ.

Къолланагъан алатлар: китаплар, суратлар, слайдлар.

Дарсны эпиграфы: «Бирев де унутулмагъан, бир зат да эсен таймагъан».

Дарсны барышы:

1. Яшланы дарсгъа къуршав.

(старинная кумыкская мелодия)

- Яшлар, гелигиз биз бугюн яхшылыкълар этегенлени дюнъясындабыз деп, гиши учун озюнню жанын къурбан этгенлик деген англавланы гезден гечире туруп, озюбюзню ювугъубуздагъылагъа, авул-хоншугъа, дос-къардашгъа, муаллимлерибизге, къачан буса да сизин кепигизни бузгъанлар болгъан буса, шолагъа да яхшылыкъ этебиз деген хыяллар булан гезлерибизни ачабыз ва адабият дарсны гек, таза, исси сувлу, денгизине чомулайыкъ .

-Гелигиз яшлар, бу дарсыбызны биз къумукъ тилге багъышлап язылгъан Магъаммат Атабаевни «Биз барбыз чы, биз барбыз» деген шиърусу булан башлайыкъ.

2. Уьйге ишни сорав.

Б. Атаевни «Сапун тавну арславны» деген асаргъа гере соравлар бериле.

-Абдурахмангъа нечик тапшурув бериле?

-Берилген тапшурувну Абдурагъман нечик кютмеге онгарыла?

-Абдурагъман озюнню взводу булан сапун тавну нечик ала?

-Абдурагъмангъа нечик сыйлы ат бериле?

3. Янгы дарсны гечив.

слайд (давдагъы солдатлар)

-Яшлар, гелигиз биз Уллу Ватан давну йылларында бизин халкъгъа болгъан уллу къайгъылананы, тас этивлени, ачлыкъны, сувукълукъну гъакъында айтайкъ.

-Дав-дав. Нечик авур сездюр!

-Шу сезню сиз эшитгенде нечик ойлар геле сизге яшлар?

Дав-къатынлагъа къара гийдирген гюнлер.

Дав-ачлыкъдан оьлген адамлар.

Дав- етим къалгъан яшлар.

Дав-тул къалгъан къатынлар.

Дав-яралы яшлыкъ.

-Яшлар, бу сезню сиз кеп керенлер эшитгенсиздир. Тарихи дарсланы эсигизге алып, Уллу Ватан дав башлангъан йылны, гюнню къайсыгъыз айтмагъа боласыз?

-Яшлар, йыл сайын биз баргъан чакъы арек болабыз 1941-1945-нчи йыллардагъы агъвалардан. Уллу Ватандаш давну аз къалгъан сав шагъатлары, ортакъчылары.

-Уллу памятниклер, эсделик ташлар, къардашлыкъ къабурлар, тилсиз шагъатлар йимик эсге сала давну къоркъунчлу агъвалатлары. Уллу Ватан давда совет халкъ бек гючлю къоччакълыгъын герсетген. Савлай уьлке душманны алдында токътагъан къоркъунчну билмейген къуватлы игитлердей, батырлардай.

Дав халкъгъа гелтирген къайгъылананы, тас этивлени, заралланы бир зат булан да болмай тенглешдирип.

-Лап яшайым деп турагъан заманында минглер булан уланлар, аталар, хыйлы халкъ гетген бу дюньядан Ватаны учун.

Давну гъакъында минглер булан асарлар язылгъан.

(М.Атабаевни сезлери.Б.Осаев йырлай «Аталар»

-Уллу Ватан дав битгенли 73 йыл бола, тек гъали де белгисиз тас болгъанлар аз тюгюл. Гемюлмей къалгъан бир солдат бар чакъы, дав битген деп айтмагъа ярамай. Совет халкъны эсинден бир заманда да блокадада болгъан Ленинград, Волгоградда болгъан ябушувлвр ва олай башгъа агъвалатлар унутулмас. Давну агъын, зарын аччысын гермеген ожакъ аздыр.

(слайд конверт)

-Муна шу уьч мююшлю кагъызлар инсанланы уьюне шатлыкъ гелтирген. Булай дертлюклери кеп ожакъланы йылатгъан. Муна шулай кагъызлар гелтире болгъан

«ажжал». Шатлыкъны ва къайгъыны ташыгъан гиччи почтальонну гъакъында къумукъ шаир М.Атабаев язгъан «Урлангъан ажжал» деген поэманы гесегин бугюн гечежекбиз.

(слайд М.Атабаевни сураты)

М.Атабаев 1938-нчи йылда Хасавюрт районну Яхсай юртунда тувгъан. Башлапгъы шиъруларын «Ленин елу» газетде 1957-нчи йылда чыкъма башлай. Биринчи китабы «Излей къалгъанман» деген ат булан чыгъа. М.Атабаев таржума булан да машгул болгъан. Ону «Урлангъан ажжал», «Къарлыгъачлар» деген китаплары, рус тилге гечюрюлюп Москвада чыкъгъан. Артдагъы йылларда «Тангчолпан» журналны редактору болуп ишлей эди.

4. Сезлюк иш (слайд).

Эл –народ

Къайгъы – горе, скорбь

Къалам – перо, ручка.

Алатолпан – ураган, буря.

Къысмат – судьба.

5. Поэманы чебер охув.

-Поэма тогъуз йыллыкъ яшны атындан юрюле. Дав юрюлюп турагъан заман Почтальон яш обзюню яш заманын суратлай ва юртуну къап яртысы давда къалгъанны билдире. Шо йылларда обзю де давну азабын гергенни айта. Йыллар гете. Уллу болгъан яш, яшлыгъындагъы юртда бир ожакъда ананы келпетин унутуп болмай. Шо ана герген къыйынлыкъланы эсге ала туруп, ананы жагъил заманын суратлай. Эрин кулаклар оьлтюрген сонг, анагъа уьч де уланны янгыз обздюрме тюше. (162 бетге ерли охув)

-Анагъа почтальон яш экинчи уланы оьлген деп кагъыз элте.

6. Беклешдирив.

-Яшлар, поэманы темасы недир?

-Ону аслу маънасын сиз нечик англайсыз?

- Поэмагъа «Урлангъан ажжал» деп неге къойгъан?

- Яшлар, сизин давда ортакъчылыкъ этген адамларыгъыз бардыр, кимни гъакъында боласыз айтмагъа?

(слайд учителя – фронтовики)

- Булар бизин школаны муаллимлери давда ортакъчылыкъ этген.

-Бизин дагъыстанлыланы арасында да шо давда ортакъчылыкъ этген, эл учун, халкъы учун жан бергенлер кеп.

- Сиз Рейхстагъа байракъ къакъгъанланы бириси дагъыстанлы экенни билемисиз?

(слайд Абдулгъаким Исмаилов, Юсуп Акаев, Эльмурза Жумагулов).

(дав сарынлар «Верегиз, инсанлар, верегиз», «День победы»)

7. Уьйге иш.

-«Давну агъы» деген темагъа сочинение язып гелигиз.